

nebo převede-li obchodník zboží takové na sebe, nebo je u sebe skrývá (§ 365);

6. při dopravě zboží v okrese pohraničním, provede-li se tato nezákonně za noci nebo na vedlejší cestě (§ 369);

7. za přitěžující okolnost zanedbaného výkazu o původu a vyclení se považuje, jestliže ten, kdo má povinnost, původ zboží vykázati, udá, že zboží vyrobeno bylo v území celním, a dokáže-li se opak toho (§ 382);

8. nepořádné vedení knih živnostních tvoří přitěžující okolnost, je-li podnik podroben zdanění (§ 392);

9. při překročení předpisů při daních spotřebních považuje se za přitěžující okolnost to, je-li pachatel živnostníkem a dopustil-li se přestupku oněmi předměty, jichž výrobou, přípravou, prodejem a rozšiřováním sám jest zaměstnán (§ 403).

IV. Uvažování přitěžujících okolností.

Při vyměřování trestu tam, kde zákon trest určité výše neustanovuje, jest vzíti zřetel na přitěžující a polehčující okolnosti (§ 88), kteréž je pečlivě uvážiti. Pritěžující a polehčující okolnosti mají vliv na způsob, na výši trestu, na způsob a velikost zstření, a následky trestu (§ 811).

Okresy (Okresní zastupitelstva).

Již koncem první polovice tohoto století jeví se snahy zavést jakési okresní ano i krajské obce, jež by jakožto vyšší autonomní korporace obstarávaly samostatně jisté zájmy obcí v ně pojatých. S pozitivním trvalším výsledkem potkaly se však snahy tyto teprve v zákoně ze dne 5. března 1862 č. 18 ř. z., v němž stanoveny byly základní zásady pro zřízení obecní a jenž také vytkl základní myšlenku okresních zastupitelstev. Dle čl. XVII. cit. zák. mohou mezi obec a sněm zemský zákonem zemským vložiti se zastupitelstva okresní, jichž působnost vedle čl. XVIII. vztahovati se má ku všelikým záležitostem vnitřním, jež se týkají společného dobra okresu a osob k němu náležejících. Z toho plyne, že okresní zastupitelstvo pokládati sluší jednak za orgán veřejné správy, jednak za korporaci veřejnou, jež jest právním podmětem ve smyslu veřejnoprávním. Přísluší tudíž okresnímu zastupitelstvu práva státními základními zákony každému zaručená, zejména právo volného projevu mínění v témž rozsahu jako všem státním občanům vůbec (roz. říš. s. ze dne 31. října 1887 č. 167).

Okresní zastupitelstva tvoří jaksi střed mezi zastupitelstvem obecním a zemským (čl. XVII. cit. říš. zák.). Povšechným úkolem jich jest:

1. pečovati o hospodářství okresu t. j. společné jmění a společné potřeby okresu, jakož i o jeho ústavy,

2. přihlížeti k tomu, aby jmění a statek kmenový obcím a jich ústavům náležející zachovaly se neztenčené;

3. schvalovati výkony důležitější týkající se zvláště hospodářství obecního;

4. rozhodovati o odvoláních podaných z usnesení výboru obecního ve všelikých záležitostech, jichž stát na obec nevznesl.

Okresní zastupitelstva pozůstávají nyní v Čechách (zák. ze dne 25. července 1864 č. 27 z. z., změněn zákonem ze dne 28. října 1868 č. 37 z. z., zák. ze dne 25. října 1868 č. 36 z. z., zák. ze dne 30. dubna 1887 č. 35 z. z., a zák. ze dne 24. ledna 1890 č. 9 z. z., ve Štýrsku (zák. ze dne 14. června 1866 č. 19 z. z., změněn zákonem ze dne 17. prosince

1874 č. 2 z. z. z. r. 1875, č. 2, zák. ze dne 6. července 1876 č. 27 z. z.), v Haliči (zák. ze dne 12. srpna 1866 č. 21 z. z.), změněn zákonem ze dne 2. ledna 1884 č. 9 z. z., ze dne 9. dubna 1886 č. 48 z. z. a ze dne 26. června 1887 č. 48 z. z.). Mimo to vydány zákony o okresních zastupitelstvech ve Slezsku, Tyrolsku a Bukovině, avšak v těchto zemích instituce tato nebyla v život uvedena.

V následujícím přihlíženo bude hlavně k ustanovením českého zemského zákona o okresních zastupitelstvech, s nímž i ostatní cit. zákony v podstatě souhlasí.

I. Organizace.

Působnost okresního zastupitelstva vztahuje se ke všem obcím, jež leží v okrese. Obce, které mají statut zvláštní, podléhají sice ve svých záležitostech obecních přímo zemskému výboru vztahmo sněmu a ve příčině působnosti státem na ně přenesené místodržitelství; ve všelikých jiných věcech však k působnosti zastupitelstva okresního náležejících jsou ve svazku okresním. Toliko hlavní města zemí (jako Praha) jsou v každém způsobu ze svazku okresního vyňata. Práva, jež zahrnuje v sobě sbor působnosti zastupitelstva okresního, vykonává zastupitelstvo buď samo nebo výborem okresním. Z pravidla jest sídlo politického úřadu okresního zároveň sídlem zastupitelstva a výboru okresního.

Zastupitelstvo okresní skládá se ze zástupců skupin zájmových a sice ze zástupců:

a) velkých statkářů. Při posouzení, zdali jde o »velký« statek, sluší přihlížeti též k domovní dani majitelem statku placené (roz. spr. s. dv. ze dne 25. listopadu 1886 č. 2545, sb. 3267);

b) ze zástupců těch, kdo z průmyslu a obchodu největší daň platí, ze zástupců

c) ostatních příslušníků měst a městysů a

d) zástupců obcí venkovských.

Okresní zastupitelstvo může se ustaviti teprve, když volba v těchto 3 volebních sborech byla provedena (roz. spr. s. dv. ze dne 15. prosince 1886 č. 3375, sb. »Alter«, 23).

Zastupitelstvo okresní zvolí na tříletou dobu volební ze sebe starostu a výbor. Pokud však volba zástupců všech skupin zájmových nebyla provedena, nemůže volba starosty a výboru býti předsevzata (roz. spr. s. dv. ze dne 9. května 1879 č. 614 sb. 486). K volbě starosty jest potřebí císařského potvrzení. Okresní výbor skládá se ze starosty a 6 údů. Pro každou skupinu volí zástupcové jednoho člena, ostatní volí se ode všech zástupců. Členství v okresním zastupitelstvu jest úřadem bezplatným. Starosta a členové okresního výboru mají toliko právo žádati, aby se jim z důchodů okresních nahradily hotové výlohy, které jsou s vykonáním prací jejich spojeny. O způsobu a míře této náhrady rozhoduje okresní zastupitelstvo.

II. Obor působnosti.

K působnosti okresního zastupitelstva náležejí všeliké záležitosti vnitřní, ježto se dotýkají společného prospěchu okresu a jeho příslušníků. Zastupitelstvo okresní jest v těchto věcech orgánem poradným a usnášejícím; moci vykonávací nemá. K záležitostem zastupitelstva okresního náleží zvláště domácí hospodářství okresní, jež zahrnuje v sobě společné jmění a společné potřeby okresů a ústavů okresních. Ústavy okresní jsou

společná zřízení a opatření, jež se dle zákona nebo dle usnesení v mezích zákona učiněného od zastupitelstva okresního z důchodů okresních udržují. Taková zřízení jsou zvláště z okresních důchodů nadané ústavy zemědělské, zdravotnické, chudinské a jiné ústavy dobročinné.

Zastupitelstvo okresní jest povinno podávati dobrá zdání svá o všech záležitostech, ve příčině kterých od vlády nebo zastupitelstva zemského jest o ně žádáno, a má právo ku prospěchu okresu činiti návrhy vládě a zastupitelstvu zemskému.

Zastupitelstvu okresnímu přísluší raditi a usnášeti se ve všech záležitostech správy hospodářské okresu se týkajících, zejména jemu náleží zkoušeti a vyřizovati předběžné rozpočty, jakož i výroční účty okresní pokladny a ústavů okresních. K zapravení vydajů, jež nejsou uhrazeny ze jmění kmenového může zastupitelstvo okresní rozvrhnouti a vybírati přirážky k daním přímým v Čechách až do 15⁰/₀. Přirážky vyšší povoluje zemský výbor, dohodnuv se, jde-li o přirážky přesahující 30⁰/₀ prve s místodržitelstvím.

III. Okresní výbor.

Výbor okresní jest v záležitostech okresních orgánem spravujícím a vykonávajícím. Jemu náleží konati obyčejné práce týkající se správy jmění okresního, a dohlížeti, říditi a spravovati ústavy okresní. Jemu přísluší sestavovati rozpočet roční a výroční účty a vyložiti je veřejně aspoň 14 dní dříve, nežli je zastupitelstvo okresní zkoušeti bude, aby příslušníci okresní v ně mohli nahlédnouti. Výbor okresní zastupuje okresní zastupitelstvo na venek a jest prostředníkem v jeho dopisování a jednání. Člen okresního výboru nemůže se nechati zastupovati zmocněncem, jelikož složení okresního výboru děje se volbou jakožto aktem důvěry (roz. ze dne 22. ledna 1891 č. 288 sb. »Alter«, 25).

IV. Jednací řád.

Český zemský zákon o zastupitelstvech okresních ze dne 25. července 1864 č. 27 z. z. neobsahuje žádného ustanovení, dle něhož by členové okresního výboru v jistých případech byli vyloučeni z účastenství v poradě a usnášení okresního výboru, a rovněž nelze tu užití analogie §§ 45 a 46 česk. vol. řádu ze dne 16. dubna 1874 č. 7 z. z. Dle názoru zákonodárcova má býti okresnímu zastupitelstvu ponecháno, aby samo jednací řád jakož i důvody vyloučení z porady si stanovilo (roz. spr. s. dv. ze dne 9. listopadu 1892 č. 1665 sb. 6868).

Zastupitelstvo okresní sejde se každého čtvrt roku, svoláno byvši okresním starostou v řádné shromáždění. V případech důležitých a pilných nebo k požádání místodržitele svolá starosta shromáždění mimořádné. Sezení okresního zastupitelstva jsou veřejná; výjimkou však může k návrhu starosty nebo 5 členů zastupitelstvo o tom se usnésti, aby veřejnost byla vyloučena, vyjímajíc poradu o účtech nebo prelimináři okresním, jež musí vždy konati se veřejně. Aby zastupitelstvo okresní mohlo se platně usnášeti, jest potřebí, aby byla přítomna více než polovice členů, a aby usnesení bylo platné, potřebí nadpoloviční většiny hlasů údů přítomných. Předseda hlasuje při volbách a obsazování míst, jinak mu náleží hlasovati jen, když jsou hlasy stejně rozděleny, ve kterémžto případě hlasem svým rozhoduje. Volby a obsazování děje se lístky hlasovacími. Měl-li by předseda za to, že zastupitelstvo okresní v usnesení svém vystoupilo z mezí působnosti své, nebo že usnesení jest protizákonné, jest povinen usnesení zasta-

viti a žádati prostředkem politického úřadu okresního místodržitelství za rozhodnutí, může-li se usnesení to vykonati čili nic, o čemž rozhodne místodržitelství ve srozumění se zemským výborem. Výbor okresní práce sobě přikázané projednává a vyřizuje v poradách kolegiálních (sborových). Aby se mohl usnášeti, jest potřebí, aby byli kromě starosty nebo jeho náměstka alespoň tři údové výboru přítomni, aby pak usnesení bylo platné, potřebí nadpoloviční většiny hlasů údů přítomných. Ohledně zastavení usnesení okresního výboru platí totéž, co o zastavení usnesení okresního zastupitelstva.

V. Dohled.

Právo dozoru nad okresními zastupitelstvy přísluší

1. sněmu, jemuž náleží přihlížeti výborem svým k tomu, aby kmenové jmění okresu a ústavů okresních zachovalo se neztenčené; výbor zemský může k tomu konci žádati od zastupitelstva okresního vysvětlení a ospravedlnění a vyslati komise, aby na místě samém šetření provedly. Jemu přísluší, aby u vykonávání tohoto práva dohledacího dle potřeby náležitými opatřeními pomoci zjednal;

2. státu. Správa státní vykonává dohledací právo k zastupitelstvu a výboru okresnímu v tom směru, aby z mezí působnosti své nevykračovaly a proti zákonu nejednaly. Toto právo dohledací vykonává místodržitelství prostřednictvím příslušného politického úřadu okresního, jenž může za tou příčinou žádati, aby mu propůjčena byla usnesení učiněná a dáno k nim náležité vysvětlení. Rovněž má představený úřadu tohoto nebo ten, jehož on vyšle, právo býti přítomen sezením zastupitelstva okresního a každé chvíle, však aniž by vytrhoval řečníka, v nich mluvit; hlasovati však může jen tehda, je-li členem zastupitelstva. Jestliže by zastupitelstvo nebo výbor okresní učinily usnesení nějaké, kterým by vykročily z mezí působnosti své nebo které by bylo proti zákonům, má příslušný politický úřad okresní právo a povinnost usnesení takové zastaviti a předložiti místodržitelství, aby ve srozumění se zemským výborem rozhodlo, může-li se vykonati čili nic; z rozhodnutí tohoto lze se odvolati k ministerstvu vnitra. Jestliže by zastupitelstvo okresní opomenulo nebo nechtělo plniti dávek a povinností na okres zvláštními zákony vložených, má místodržitelství na náklad a škodu okresu pomoci zjednati.

Místodržitelství může zastupitelstvo okresní odročiti nebo rozpustiti, z čehož lze odvolati se k ministerstvu vnitra, avšak bez účinku odkladacího. Nejdéle v 6 nedělích po rozpuštění zastupitelstva budtež rozepsány nové volby. Místodržitelství pak smluvivši se s výborem zemským učiní za účelem obstarávání prací okresního zastupitelstva přiměřená opatření.

VI. Volby do okresního zastupitelstva:

1. Právo voliti. Ve skupině velkých statků mají právo voliti držitelé statků v okresu ležících, v desky zemské nebo manské zapsaných, kteří jsou rakouskými státními občany a platí z těch statků alespoň 100 zl. daní přímých. Náleží-li statek takový více osobám společně, může z nich voliti toliko ten, koho tyto osoby k tomu zmocní. Ve skupině těch, kdo platí největší daň z obchodu a průmyslu, mají právo voliti oni rakouští občané státní, jimž náleží živnost průmyslová, hornická neb obchodní v okresu provozovaná, platí-li z takových živností a nemovitostí k nim příslušejících alespoň 100 zl. daní přímých. Ti, kdo jsou

k volbě oprávnění ve skupině velkých statků, mohou právo hlasovací vykonávati plnomocníkem; totéž platí o voličích skupiny druhé, nejsou-li v okrese přítomni.

Právo voliti ve skupině měst a městysů mají členové zastupitelstva obecního míst k této skupině náležejících.

Ve skupině obcí venkovských konečně mají právo voliti starostové obecní a kromě toho z každé obce jeden vyslanec, jež výbor ze svého středu zvolí; má-li obec více než 500 obyvatelů přítomných, má výbor vždy na 500 obyvatelů jednoho voliče za sebe vyslati. Měl-li by někdo právo voliti ve dvou nebo více skupinách, může užiti práva svého toliko ve skupině před ostatními předcházející (roz. ze dne 21. května 1884 č. 917, sb. »Alter«, 7). Byl-li by někdo údem zastupitelstva obecního v několika obcích náležejících ke skupině měst a městysů a bydlel-li by řádně v některé z obcí těchto, může voliti jen v obci této, jinak ale v té obci, kde platí nejvíce daní.

2. Právo volitelnosti. Podmínky pasivního volebního práva do okresního zastupitelstva jsou:

- a) rakouské státní občanství;
- b) věk 24 let;
- c) plné požívání práv občanských a
- d) aktivní volební právo ve skupině velkých statků nebo průmyslu a obchodu anebo pasivní právo volební v některé obci okresu.

Vylučovací důvody z volebního práva do okresního zastupitelstva jsou z pravidla tytéž jako při zastupitelstvu obecním. Aktivní důstojníci a strany vojenské s titulem důstojnickým, jež náležejí ke skupině velkých statků, mají sice aktivní, však nikoli pasivní právo volební a mohou svoje hlasovací právo vykonávati jediné zmocněncem.

VII. Pořad instancí.

Okresní výbor rozhoduje o odvoláních z rozhodnutí obecního zastupitelstva pokud nejde o obor působnosti přenesené; v záležitostech stavební policie rozhoduje dokonce přímo o stížnosti na opatření obecního starosty. Jako odvolací stolice jest okresní výbor úřadem samostatným vykonáváje funkce sobě přikázané úplně neodvisle od okresního zastupitelstva. Z rozhodnutí okresního výboru a okresního zastupitelstva lze se dále odvolat k zemskému výboru ve lhůtě 14denní.

VIII. Dohled okresních zastupitelstev k obcím.

Zastupitelstvu okresnímu náleží přihlížeti k tomu, aby jmění a statek kmenový obcím a jejich ústavům náležející zachovaly se neztenceny. Byla-li by věc nějaká, ku kteréž dle zřízení obecního potřebí jest schválení okresního zastupitelstva tak pilná, že by se vyřízení její beze škody obce až do sejítí se zastupitelstva okresního odložití nemohlo, nastoupí výbor okresní také v právo zastupitelstva okresního, jemuž povinen jest časem svým z usnesení svého odpovídati. Pokud zastupitelstvu vztahmo výboru okresnímu naproti členům obecního představenstva přísluší moc disciplinární resp. trestní, ustanovují příslušná zřízení obecní (§ 100 obec. ř. pro Čechy). Oproti členům obecního výboru však okresnímu zastupitelstvu disciplinární moc nepřísluší (roz. min. vn. ze dne 1. února 1873 č. 20196). Moci trestní nebo exekuční ku provedení svých nálezů okresní zastupitelstvo nemá; v té příčině jest si vyžádati pomoci zeměpanského úřadu politického.

IX. Úředníci.

Zastupitelstvu okresnímu přísluší usnášeti se o tom, kolik úředníků a služebníků se má výboru přidati nebo ku spravování toho neb onoho předmětu zříditi, pak jaké služné mají míti; rovněž jemu přísluší ustanovovati, jak se mají úředníci a služebníci zřizovati a jak se jest k nim ve příčině disciplíny zachovati, jaké platy na odpočinutí a jaké požitky opatrovací mají tito úředníci a služebníci míti a jaká instrukce v hlavních rysech má se jim v příčině služby vydati. Okresnímu výboru podřízeni jsou úředníci a služebníci jemu přidání, nebo pro ten neb onen předmět správy zřízení a jemu náleží vykonávati nad nimi moc disciplinární dle působnosti v té příčině mu propůjčené. Pro poměr úředníků okresních k okresnímu zastupitelstvu rozhodna jest smlouva v té příčině s obou stran uzavřená; nejsouť úředníci i služebníci okresní úředníky veřejnými, nýbrž poměr jejich jest soukromoprávní. Důsledně také spory z poměru tohoto vzcházející o služné, pensi a pod. přísluší před řádné soudy a nikoli před vyšší instance samosprávné. (Tak soudí též Prof. Dr. Pražák, Rak. právo ústavní, I. str. 434.) Názoru, že úředníci okresního zastupitelstva jsou v soukromoprávním poměru smluvním, přiči se roz. nejv. s. ze dne 8. května 1879 č. 4141 sb. 7453 a ze dne 3. prosince 1879 č. 12117 sb. 7686 Rovněž obvodní lékaři jsou úředníky okresními a podléhají tudíž disciplinární moci okresního výboru (roz. spr. s. dv. ze dne 1. února 1893 č. 55 sb. 7051). Poznáménati sluší, že úředníci okresního zastupitelstva nejsou osvobozeni od zemských a obecních přírážek; neboť výjimečný předpis obecních zřízení, že úředníci a sluhové dvorští, státní, zemští a veřejných fondů od přírážek k přímým daním a vůbec od obecních dávek jsou osvobozeni, nemohou se vztahovati k zastupitelstvu okresnímu, jelikož tato teprve v r. 1866 byla zřízena a v zákoně tudíž k nim zřetel nebyl brán. Ostatně, kde jde o ustanovení výjimečné, nemůže o obdobném užití téhož býti řeči (roz. spr. s. dv. ze dne 6. února 1885 č. 335 sb. 2395). Konečně sluší poukázati k § 10 zák. ze dne 5. prosince 1896 č. 222 ř. z., dle něhož též úředníci a sluhové okresních zastupitelstev nabývají nastoupením úřadu nebo služby domovského práva v obci, v níž jim stálé sídlo úřední bylo vykázano.

Literatura: Prof. Dr. J. Pražák, Rak. právo ústavní, Praha, 1895, I. **Okresy školní.**

I. Místní rozsah.

Školní okresy, které dříve byly totožny dle politické ústavy školské s církevními děkanstvími či okresními vikariáty, spadají nyní z pravidla v jedno s politickými okresy podle dotyčných zemských zákonů o dozoru nad školami (srv. čl. »Dozorci školní okresní«). Podle toho zahrnuje v sobě školní okres všechny školní obce, které leží v obvodu téhož politického okresu.

V Čechách rozhodným jest pro rozsah školského okresu též moment jazykový. Dle § 21 zákona o dozoru nad školstvím tvoří totiž tam, kde jsou školní obce náležející témuž politickému okresu různé řeči vyučovací, jeden okres buďto dva okresy školské, z nichž jeden skládá se ze všech německých a druhý ze všech českých obcí školních, anebo přidělí se nejbližšímu okresu školnímu se stejnou řečí ty obce, jež pro svůj skrovný počet zřízení zvláštního okresu školského nedopouštějí. Města se zvláštním statutem obecním tvoří zvláštní okresy školní, městské okresy školské,